

Spis treści

Wprowadzenie • 13

Rozdział I

Źródła dyrektyw interpretacyjnych

§ 1

- Prawo stanowione jako źródło dyrektyw interpretacyjnych • 21
1. Uwagi wstępne • 21
  2. Propozycje stworzenia aktu normatywnego regulującego wykładnię prawa • 22
    - 2.1. Wprowadzenie • 22
    - 2.2. Propozycje regulacji wykładni prawa • 23
      - 2.2.1. *Federal Rules of Statutory Interpretation* • 23
      - 2.2.2. *Codified canons of statutory construction* • 24
      - 2.2.3. *Restatement of Statutory Interpretation* • 24
      - 2.2.4. *The Uniform Statute and Rule Construction Act* • 25
    - 2.3. Problemy związane z uchwalaniem i stosowaniem przepisów interpretacyjnych • 25
      - 2.3.1. W jaki sposób stworzyć akt regulujący wykładnię prawa? • 25
      - 2.3.2. Czy aktualny ustawodawca ma prawo wiązać przyszłych ustawodawców? • 26
      - 2.3.3. Czy przepisy interpretacyjne mogą być stosowane do wykładni przepisów obowiązujących przed uchwaleniem tych przepisów interpretacyjnych? • 27
      - 2.3.4. W aktach jakiego szerebla należy zamieścić przepisy regulujące wykładnię prawa? • 27
      - 2.3.5. Jak interpretować przepisy interpretacyjne? • 28
  3. Prawo interpretacyjne w formie wyodrębnionego aktu normatywnego: *interpretation acts* • 28
    - 3.1. Wprowadzenie • 28
    - 3.2. Zróżnicowanie zakresu zagadnień regulowanych w *interpretation acts* • 29
    - 3.3. Treść *interpretation acts* • 30

3.3.1.	Wprowadzenie	• 30
3.3.2.	Definicje	• 31
3.3.3.	<i>Gender/number canon</i>	• 31
3.3.4.	Inne dyrektywy językowe	• 32
3.3.5.	Dyrektywy odnoszące się do systematyki aktu prawnego i roli jego poszczególnych części	• 33
3.3.6.	Dyrektywy celowościowe	• 34
3.3.7.	Dyrektywy regulujące rolę <i>extrinsic aids</i> w procesie wykładni	• 34
3.3.8.	Dyrektywy dotyczące innych kwestii związanych z wykładnią i stosowaniem prawa	• 35
3.4.	Wnioski	• 35
4.	Inne akty normatywne jako źródło dyrektyw interpretacyjnych	• 36
4.1.	Wprowadzenie	• 36
4.2.	Konstytucja	• 36
4.3.	Kodeksy cywilne	• 39
4.3.1.	Wprowadzenie	• 39
4.3.2.	Art. 3.1. hiszpańskiego kodeksu cywilnego	• 40
4.3.3.	Art. 12 i art. 14 włoskiego kodeksu cywilnego	• 41
4.3.4.	Dawny art. 4 polskiego kodeksu cywilnego	• 41
4.3.5.	Kodeksy cywilne państw Ameryki Łacińskiej	• 42
A.	Wprowadzenie	• 42
B.	Sekwencja działań	• 43
C.	Dyrektywy językowe	• 44
D.	Dyrektywy subsydiarne	• 44
E.	Rola poszczególnych organów w procesie wykładni prawa	• 45
F.	<i>Lo favorable u odioso</i>	• 45
G.	<i>Gender/number canon</i>	• 45
H.	Zróżnicowanie regulacji wykładni w kodeksach cywilnych Ameryki Łacińskiej	• 46
4.3.6.	<i>United States Code</i>	• 46
4.3.7.	Przepisy interpretacyjne w kodeksach poszczególnych stanów USA	• 47
4.3.8.	Podsumowanie: zagadnienia dotyczące wykładni prawa regulowane w kodeksach cywilnych	• 48
4.4.	Akty normatywne regulujące prawo karne	• 49
4.5.	Akty normatywne regulujące prawo podatkowe	• 52
4.6.	Inne ustawy	• 54
4.7.	Prawo międzynarodowe	• 55
5.	Przepisy prawa stanowionego jako pośrednie źródło dyrektyw interpretacyjnych	• 57
5.1.	Prawo stanowione jako pośrednie i bezpośrednio źródło dyrektyw interpretacyjnych	• 57
5.2.	Zasady techniki prawodawczej jako źródło dyrektyw interpretacyjnych	• 58

- 5.3. Zasady techniki prawodawczej jako źródło
dyrektyw interpretacyjnych w polskim porządku prawnym • 60
- 5.4. Inne przepisy prawa stanowiące pośrednie źródło
dyrektyw interpretacyjnych • 63

§ 2

Orzecznictwo jako źródło dyrektyw interpretacyjnych • 66

1. Rola orzecznictwa w formułowaniu dyrektyw interpretacyjnych
w systemach *civil law* i *common law* • 66
2. Przepisy kompetencyjne • 68
  - 2.1. Rodzaje i przykłady przepisów kompetencyjnych • 68
  - 2.2. Przepisy kompetencyjne w polskim prawie • 69
    - 2.2.1. Naczelny Sąd Administracyjny • 70
    - 2.2.2. Sąd Najwyższy • 71
      - A. Wytyczne wymiaru sprawiedliwości • 71
      - B. Rozstrzyganie rozbieżności w zakresie wykładni prawa • 72
    - 2.2.3. Trybunał Konstytucyjny • 75
      - A. Ustalanie powszechnie obowiązującej wykładni • 75
      - B. Wyroki interpretacyjne • 76
  - 2.3. Wykładnia harmonizująca • 78
3. Sposoby formułowania
dyrektyw interpretacyjnych w orzecznictwie • 79
  - 3.1. Wprowadzenie • 79
  - 3.2. „Milcząca” praktyka orzecznicza • 80
  - 3.3. Formułowanie dyrektyw interpretacyjnych
w toku stosowania prawa • 81
  - 3.4. Sądowe „katalogi” dyrektyw interpretacyjnych • 86
4. Treść dyrektyw formułowanych w orzecznictwie • 88
  - 4.1. Wprowadzenie • 88
  - 4.2. Domniemanie języka powszechnego (*ordinary meaning canon*) • 88
  - 4.3. Reguły składni i interpunkcji • 90
  - 4.4. Inne wskazówki językowe • 90
  - 4.5. Struktura aktu normatywnego i redakcja przepisów
jako narzędzie wykładni • 91
  - 4.6. *Legislative history* • 93
  - 4.7. Słowniki • 96
  - 4.8. Hierarchia dyrektyw • 98

§ 3

Piśmiennictwo jako źródło dyrektyw interpretacyjnych • 102

1. Wprowadzenie • 102
2. Sposoby formułowania dyrektyw interpretacyjnych
w piśmiennictwie • 102

3. Piśmiennictwo a praktyka orzecznicza • 106
4. Pozycja piśmiennictwa w różnych kulturach prawnych • 108
5. Rola piśmiennictwa w formułowaniu dyrektyw interpretacyjnych • 110

§ 4

Konkluzje i problemy • 113

1. Prawo interpretacyjne a prawo stanowione • 113
2. Wieloźródłowość prawa interpretacyjnego • 114
  - 2.1. Komplementarność źródeł prawa interpretacyjnego • 114
  - 2.2. Problemy z wieloźródłowością • 115
3. Treść dyrektyw formułowanych w różnych źródłach • 116

Rozdział II

Prawo interpretacyjne jako prawo

§ 1

Dyrektywy interpretacyjne a prawo • 119

1. Wprowadzenie • 119
2. Relacja dyrektyw wykładni i prawa • 120
  - 2.1. Wykładnia prawa a kultura prawna • 120
    - 2.1.1. Wprowadzenie • 120
    - 2.1.2. Prawo interpretacyjne jako kod • 121
    - 2.1.3. Założenia systemu prawnego a prawo interpretacyjne • 123
  - 2.2. Rola dyrektyw interpretacyjnych w tworzeniu i odkrywaniu prawa • 124
  - 2.3. Dyrektywy interpretacyjne a niesamoistne źródła prawa • 126
3. Charakter dyrektyw interpretacyjnych • 129
  - 3.1. Krytyka kanonów interpretacyjnych • 129
  - 3.2. Sposoby formułowania dyrektyw interpretacyjnych • 131
  - 3.3. *Mandatory i presumptive directives* • 133
  - 3.4. Podważalność dyrektyw interpretacyjnych • 137

§ 2

Obowiązywanie dyrektyw interpretacyjnych • 140

1. Wprowadzenie • 140
2. Kryteria obowiązywania prawa a dyrektywy interpretacyjne • 142
  - 2.1. Kryteria obowiązywania prawa • 142
  - 2.2. Kryterium tetyczne a obowiązywanie dyrektyw interpretacyjnych • 143
    - 2.2.1. Dyrektywy interpretacyjne w prawie stanowionym • 143
    - 2.2.2. Dyrektywy wywodzone z prawa stanowionego • 144
    - 2.2.3. Inne dyrektywy obowiązujące w świetle prawa stanowionego • 146

- 2.3. Kryterium behawioralne a obowiązwanie dyrektyw interpretacyjnych • 149
  - 2.3.1. Wprowadzenie • 149
  - 2.3.2. Wpływ wydawanych orzeczeń na dalszą praktykę orzeczniczą • 150
  - 2.3.3. Prawo precedensowe i prawo zwyczajowe • 152
- 2.4. Kryterium aksjologiczne a obowiązwanie dyrektyw interpretacyjnych • 154
- 3. *Soft law* a dyrektywy interpretacyjne • 156
  - 3.1. *Hard law* a *soft law* • 156
  - 3.2. Kryterium materialne • 156
  - 3.3. Kryterium formalne • 157
  - 3.4. Obowiązwanie *soft law* i jego rola w porządku prawnym • 159
- 4. Wnioski • 160

§ 3

Zakres stosowania dyrektyw interpretacyjnych • 161

- 1. Wprowadzenie • 161
- 2. Zakres stosowania przepisów interpretacyjnych • 162
  - 2.1. Wprowadzenie • 162
  - 2.2. Przepisy służące do wykładni prawa stanowionego • 163
  - 2.3. Przepisy służące do wykładni przepisów określonych aktów normatywnych • 165
  - 2.4. Przepisy służące do wykładni przepisów określonych gałęzi prawa • 165
  - 2.5. Przepisy służące do wykładni określonych przepisów • 165
- 3. Dyrektywy interpretacyjne a gałęzie prawa • 166
  - 3.1. Przepisy regulujące wykładnię przepisów określonych gałęzi prawa • 166
  - 3.2. Wykładnia przepisów prawa karnego i prawa podatkowego • 167
  - 3.3. Przepisy nakazujące wykładnię na korzyść określonego podmiotu • 168
  - 3.4. Dyrektywy wykładni określonych rodzajów przepisów formułowane w orzecznictwie i piśmiennictwie a wartości chronione przez prawo • 170
  - 3.5. Wykładnia przepisów konstytucji • 175
  - 3.6. Wnioski • 179

§ 4

Błędna wykładnia i poprawna wykładnia • 183

- 1. Kontrola poprawności wykładni w świetle podziału na kontekst odkrycia i kontekst uzasadnienia • 183
  - 1.1. Kontekst odkrycia a kontekst uzasadnienia • 183

- 1.2. Kontekst odkrycia a kontrola przestrzegania dyrektyw interpretacyjnych • 185
- 1.3. Sposób konstruowania przepisów interpretacyjnych • 188
- 1.4. Regulacja kontekstów a konsekwencje jej naruszenia • 191
- 1.5. Kontekst a funkcje • 192
- 1.6. Kontrola rozstrzygnięcia jako kontrola obu kontekstów • 193
- 2. Błędna wykładnia • 196
  - 2.1. Wprowadzenie • 196
  - 2.2. Błąd „procedury” i jego konsekwencje • 198
  - 2.3. Charakter konsekwencji naruszenia dyrektyw wykładni • 199
  - 2.4. Błędna wykładnia a nieostrość i wielość dyrektyw interpretacyjnych • 200
    - 2.4.1. Wprowadzenie • 200
    - 2.4.2. Problem nieostrości hipotezy • 201
      - A. Wątpliwości co do znaczenia przepisu • 201
      - B. Wątpliwości jako rozbieżność • 203
      - C. Wątpliwości jako brak bezpośredniego rozumienia lub nieakceptowalność określonego rezultatu wykładni • 205
      - D. Ocena a kontekst jej dokonania • 213
    - 2.4.3. Problem nieostrości dyspozycji • 215
    - 2.4.4. Problem wielości • 217
- 3. Preferowany kontekst wykładni • 220
  - 3.1. Wykładnia jako poszukiwanie intencji prawodawcy • 220
  - 3.2. Tekst czy intencja? • 222
  - 3.3. Argumenty interpretacyjne pochodzące od ustawodawcy • 224
  - 3.4. Tekst jako wyznacznik celu i znaczenia • 225
    - 3.4.1. Tekst jako „podstawowy” i „dodatkowy” kontekst • 225
    - 3.4.2. Części aktu normatywnego wyrażające jego cel • 227
    - 3.4.3. Zmiana w przepisach • 231
    - 3.4.4. Cele wywodzone z tekstu prawnego • 233
  - 3.5. Materiały legislacyjne jako preferowany kontekst • 235
    - 3.5.1. Materiały legislacyjne a tekst. Intencja prawodawcy a wybór celu • 235
    - 3.5.2. Materiały legislacyjne a tekst interpretowanego przepisu • 239
  - 3.6. Inne wyznaczniki poprawnej wykładni • 241

§ 5

Konkluzje • 243

Rozdział III
Prawo interpretacyjne: forma i treść

§ 1

Powody tworzenia regulacji interpretacyjnych • 249

1. Wprowadzenie • 249
2. Jednolitość stosowania prawa • 249
  - 2.1. Pewność jako wartość w demokratycznym państwie prawa • 249
  - 2.2. Przewidywalność treści decyzji sądowych • 251
  - 2.3. Sposoby zwiększania przewidywalności • 252
3. Przerzucenie ciężaru rozstrzygnięcia i wzmocnienie argumentacji • 255
4. Aspekt kontrolny i kierunkujący • 257
5. Podkreślenie rangi dyrektyw i walor ugruntowujący • 258
6. Aspekt informacyjny i propagandowy • 259

§ 2

Konstytucyjność przepisów interpretacyjnych • 261

1. Przepisy interpretacyjne a trójpodział władz • 261
  - 1.1. Wprowadzenie • 261
  - 1.2. Konstytucyjność dyrektyw interpretacyjnych w świetle podziału zaproponowanego przez Lindę D. Jellum • 262
    - 1.2.1. Podział dyrektyw interpretacyjnych według Lindy D. Jellum • 262
    - 1.2.2. Konstytucyjność definicji legalnych • 262
    - 1.2.3. Konstytucyjność dyrektyw teoretycznych • 263
    - 1.2.4. Konstytucyjność dyrektyw wykładniczych • 264
  - 1.3. Przepisy niezgodne z rozdziałem władz • 267
    - 1.3.1. Wprowadzenie • 267
    - 1.3.2. Niedozwolone dyrektywy interpretacyjne • 267
    - 1.3.3. Niedozwolone przepisy kompetencyjne • 269
    - 1.3.4. Niedozwolone konsekwencje naruszenia prawa interpretacyjnego • 271
2. Inne przykłady niezgodności przepisów interpretacyjnych z prawem • 271
3. Przykłady kontrowersyjnych przepisów interpretacyjnych • 273
  - 3.1. Wprowadzenie • 273
  - 3.2. Amerykańskie regulacje stanowe • 274
  - 3.3. Art. 25 kolumbijskiego kodeksu cywilnego • 275
  - 3.4. Art. 28 Konstytucji Węgier • 276

§ 3

Wybrane problemy związane z ustawową regulacją wykładni prawa • 279

1. Wprowadzenie • 279
2. Czy ustawodawca może zbindzać przyszłych ustawodawców określonymi przepisami dotyczącymi wykładni i tworzenia prawa? • 280
3. Czy akt normatywny regulujący wykładnię może mieć zastosowanie do interpretacji aktów normatywnych uchwalonych przed jego powstaniem? • 281
4. Do kogo jest kierowane prawo interpretacyjne? • 283
5. Jakie dyrektywy interpretacyjne powinny być stosowane do wykładni przepisów interpretacyjnych? • 284

§ 4

Treść i forma prawa interpretacyjnego • 286

1. Wprowadzenie • 286
2. Rodzaje wyborów a regulacja wykładni • 288
3. Propozycje w zakresie formułowania dyrektyw interpretacyjnych • 291
  - 3.1. Wprowadzenie • 291
  - 3.2. Rola materiałów legislacyjnych • 293
  - 3.3. Wybór słownika • 294
  - 3.4. Zasięg definicji legalnych • 296
  - 3.5. Wpływ zmieniających się okoliczności na znaczenie przepisu • 298
4. Preferowana forma prawa interpretacyjnego • 299
  - 4.1. Uwagi na temat formy • 299
  - 4.2. Przepisy kompetencyjne • 301

§ 5

Konkluzje • 305

Podsumowanie i wnioski • 309

Bibliografia • 325

Indeks osób • 359

Summary • 367

Resumen • 369